

A ESTREA DE DON ELADIO RODRÍGUEZ GONZÁLEZ COMO PARTICIPANTE NOS XOGOS FLORAIS

Concepción Delgado Corral

Eladio Rodríguez González, nado o 24 de xullo de 1864 en San Clodio, concello de Leiro da provincia de Ourense¹, no seo dunha familia de labradores de boa posición, se, como afirmaba súa nai, non servía para o campo, demostrou ser un excelente home de letras non só polo seu traballo de filólogo senón tamén pola esmerada métrica dos seus versos, tendo unicamente estudos elementais. Establecido definitivamente na cidade da Coruña, onde desempeñará os traballos de funcionario municipal e xornalista, vai progresando no seu camiño de autodidacta que o conducirá a ser membro numerario da Real Academia Galega, exercer como secretario durante sete anos, sendo presidentes don Manuel Murguía, Martínez Salazar e Ponte Blanco para, finalmente, ser elixido presidente. A súa cultura maniféstase no *Diccionario Enciclopédico gallego-castellano* da súa autoría, obra que, ademais de demostrar que é un gran coñecedor do léxico galego, revélase como unha importante fonte de información sobre diversos aspectos de Galicia. Como poeta forma parte do que Carballo Calero denomina como “epígonos”, autores nados entre 1860 e 1870 que continúan a obra dos tres grandes mestres do século XIX, Rosalía, Curros e Pondal, sen aportacións ou innovacións notables; Fernández del Riego sitúao no grupo de poetas de tránsito entre os dous séculos. O libro *Folerpas*, editado por Martínez Salazar en 1894 na Coruña, os doce poemas que en 1922 aparecen no número 9 da colección de novela mensual *Céltiga* de Ferrol, dirixida por Xaime Quintanilla, baixo o título de *Raza e terra*, e o libro *Oracións Campesiñas*, editado en 1927 na Imprenta Roel da mesma cidade², confirman que a obra poética de Eladio Rodríguez González hai que lela e interpretala en canto signo dunha poesía entre romántica e realista-costumista que tivo unha alongada vida que demorou a evolución para formas poéticas novas; o non avance da sociedade galega plásmase tamén na literatura de tal maneira que a necesidade de cambio non aparece en moitos dos autores que aínda mistifican o ambiente cultural dos precursores. Non hai neste período innovacións importantes nin perspectivas estéticas novas pero tampouco hai espíritos reaccionarios nin, a pesar dos moitos lugares comúns, impera o mal gusto e, sen lugar a dúbidas, o nobre patriotismo destes autores prepara o compromiso coa literatura galega dos escritores do século XX que se afirmarán vixilantes no mesmo, abríndose ademais ás correntes estéticas europeas con novas ideas e sentimentos; por isto, non é este un período infecundo e aos autores debemos o tributo que o esforzo esixe, que é deles e valoralos na xusta medida.

Aqueles certames literarios anuais, especialmente poéticos, que tiveron a súa orixe en Toulouse no ano 1324 para estimular o cultivo da poesía provenzal, conseguiron unha rápida repercusión na área cultural de Cataluña, sendo Juan I de Aragón quen, en 1393, instituíu os primeiros Xogos florais de Barcelona que se celebrarían ata o século XVI, ficando postergados ata o século XIX cando, polo impulso da Renaixença, foron restaurados no ano 1859; a partir deste ano, a súa celebración estendeuse a outras localidades de Cataluña e a outras nacionalidades como Galicia. Nun ambiente de amor polas culturas propias e polas doutrinas rexionalistas, convócanse os Xogos Florais da Coruña, os primeiros de Galicia, en 1861, promovidos por don José Pascual López Cortón, esposo de dona Julia Viqueira. Aínda que hai obras premiadas escritas en castelán, este certame pode considerarse, pola importancia e número dos autores, como o punto de partida do Rexurdimento galego. A partir de aquí, os Xogos Florais convértense nunha institución que trata de crear modelos e normas poéticas primando o amor á terra, á lingua galega e ás tradicións, celebrándose en Santiago de Compostela, en Pontevedra e, exclusivamente en galego no ano 1891 na cidade de Tui.

Eladio Rodríguez González, como moitos autores da súa época imbuídos polo ambiente galeguista, utilizou moitas das plataformas activadoras da cultura galega e, nesta liña, presentou composicións poéticas a diversos certames, estreándose nas cidades de Betanzos e Pontevedra no ano 1886. No Certame literario celebrado en Pontevedra nese ano, foi premiado cun accésit pola composición titulada “A noite de San Xoán”. Presentouse tamén aos Xogos Florais celebrados na cidade pontevedresa de Tui, organizados pola Asociación Rexionalista no ano 1891, conseguindo un premio pola composición co título de “Desperta”; a titulada “Sombras” obtivo un premio nun Certame celebrado en Lugo no ano 1915; “Paisaxes” conseguiu o primeiro premio no Certame literario que se celebrou en Santiago de Compostela en 1916; “Alma da Raza” e “¡Malpocado!” foron, respectivamente, primeiro premio e premio extraordinario na Festa Galega que se celebrou en Lugo no ano 1918; “Oracións campesiñas”, composición que dará título ao seu segundo libro publicado, mereceu o Premio de honor na Festa da Lingua Galega que se celebrou en Santiago no ano 1924. Todas estas composicións formarían parte dos seus libros.

A cidade do Mendo e do Mandeo non foi a primeira pero tampouco a última en celebrar certames literarios para axudar ao florecemento das letras galegas e foi precisamente nesta cidade onde don Eladio obtivo máis premios. Foron dous os certames promovidos polo periódico local *Las Mariñas*³ nos anos 1886 e 1887. Baixo o lema de *Patria, fides, amor*, este xornal, coa mesma pretensión dos convocados na Coruña en 1861, trata de axudar ao renacemento da literatura galega, inaugurando en 1886 os primeiros Xogos Florais que se celebraron na cidade das Mariñas. Andrés Martínez Salazar publicou na revista *Galicia* as memorias dos dous certames xunto coas composicións premiadas, no ano 1887 a primeira e en 1888 a segunda, por estas publicacións podemos coñecer as compo-

sicións e os autores premidados. A convocatoria destes primeiros Xogos, por causas alleas aos desexos dos convocantes, segundo manifestacións do secretario Salvador Golpe⁴, demorouse moito, tendo os participantes pouco máis dun mes para preparar as súas composicións; esta demora provocou tamén a imposibilidade de desenvolvemento dalgúns traballos, tendo que quedar desertas tres modalidades referentes ás Memorias sobre aspectos de Betanzos e tamén a modalidade de poesía galega dedicada á muller. O escaso tempo entre a recepción da invitación e a celebración do acto determinou ademais que dona Emilia Pardo Bazán, requerida para presidir o certame, non poidese aceptar.

As entradas para a entrega de premios deste primeiro certame, que se celebraría o 17 de agosto de 1886 no edificio do Arquivo Xeral, eran por invitación, feito que destaca o semanario que dirixía Hipólito Codesido contrapoñéndoo ao acontecido no certame celebrado en Pontevedra nese mesmo ano, no que tamén resultara premiado o autor, onde as entradas foran vendidas a cinco reais e a catorce as butacas. No primeiro certame había oito modalidades de premios para composicións en verso ou prosa, sete delas podían ser escritas en galego ou en castelán, a modalidade VIII, “Medalla de prata” a unha poesía dedicada á muller, escrita obrigatoriamente en galego, quedara deserta. O presidente Daniel Suárez formaba o xurado con Antonio de la Iglesia⁵, José María Montes, Hipólito Caramés e Manuel Martínez, actuando como secretario Salvador Golpe. Presentáronse a estes primeiros Xogos Florais 31 composicións. O Premio de honor ou Flor natural adxudicouse ao poema co tema da emigración “¡Probe Jan!, probe Janiño! ¡probe gaitero de Bayo!”, de Enrique Labarta Pose, autor premiado tamén cun accésit pola composición en castelán titulada “¿Es conveniente el baile?”, composición humorística que entraba na modalidade II. Eladio Rodríguez González foi premiado na modalidade IV coa “Pluma de prata” pola mellor lenda da Virxe, referente a Galicia, escrita en verso e titulada “O puzo do Lago”⁶, presentada co lema “Eu non quero ir a Betanzos/gana-lo prémeo ofrecido/sinón pra lembrar somentes/o que temos esquecido”. Dos autores premiados, entre os que estaba Salvador Cabeza de León, galardoado cun accésit polo poema en castelán titulado “Primavera”⁷, só estivo presente Manuel Amor Meilán, recibindo un accésit pola composición patriótica en verso, estruturada en seis partes co título de “Galicia”; foi Antonio de la Iglesia o encargado de ler a composición premiada de Eladio Rodríguez González. Das oito modalidades, concedéronse tres premios, Flor natural para Labarta, “Pensamiento de plata sobredorada” para o poeta do Carballiño, Rogelio Cibeira, pola composición humorística en galego titulada “¿Convén o baile?” e “Pluma de prata” para Eladio Rodríguez González; concedéronse ademais cinco accésits, tres ao Premio de honor para “La emigración”, poema en castelán de Eduardo Pato y Martínez de Santiago, “Primavera” de Salvador Cabeza de León e “Galicia” de Manuel Amor Meilán; e dous na modalidade II para “¿Es conveniente el baile?”, com-

posición de Labarta Pose e para a que co mesmo título en castelán presentaba Lino Portela Calderón da Coruña. Os tres premios foron para composicións en lingua galega e, dos cinco accésits, catro foron para composicións escritas en castelán e un para unha composición en galego.

O Certame pretendía axudar ao renacemento da literatura galega o que se manifesta no feito de que, en igualdade de condicións, debían preferirse os traballos escritos en galego, considerando os promotores, con entusiasmo patriotismo e ilustración, que era necesario crear modelos de lingua literaria, sobrados en castelán e escasos na literatura galega; da predilección dos asistentes ao acto de entrega de premios polas composicións escritas en lingua galega infórmanos o xornal *La Voz de Galicia* na descrición que fai do Certame, onde non faltan eloxios á lingua, presentes tamén nestas palabras: *Fueron muy aplaudidas las composiciones y celebradas en particular las gallegas, pues al mérito literario general de que participan unas y otras, unen éstas el timbre cariñoso y el sabor gratísimo de la lengua madre.* A predisposición pola lingua para as composicións que se presentasen a futuros certames maniféstase claramente na Memoria do Certame por parte do secretario Salvador Golpe quen, ademais, fai esta chamada aos escritores galegos, cando a cidade de Betanzos os convoke para cantar os seus feitos: *Cuando os llamare otra vez y los cantareis sin duda alguna en el dulcísimo idioma de Alfonso IX de León y del enamorado Macías, que es el lenguaje de vuestra, y de todos nosotros, adorada Galicia.*

A composición de Eladio Rodríguez González, saudada por Salvador Golpe como “una joya más en la literatura regional”, manifesta a preferencia do autor premiado polos costumes galegos e tamén os seus profundos sentimentos relixiosos. Estrúcturase en doce partes nas que alternan fragmentos en versos de arte maior de 11, 12 e 14 sílabas, con outros en versos de arte menor, predominando os de oito sílabas. Abre a composición un eu que manifesta que non vai facer unha harmoniosa canción para o que modestamente afirma non ter capacidade senón que, facendo un canto á literatura popular, anuncia que vai contar unha lenda que lle transmitiron de forma oral. A continuación fai unhas reflexións sobre os últimos anos do século XIX, aclamado por algúns como o século do progreso, que el non ve por ningunha parte; critica o esquecemento do pasado polos falsos progresistas; lembra o paraíso perdido da infancia cando súa nai lle contaba historias ao pé da lareira; fala dos vates que cantan as belezas de Galicia e anticipan as súas glorias futuras, situándose el como un poeta que non sabe nada do futuro porque considera que os ideais están no pasado. A continuación dá comezo a “historia” que se localiza espacialmente no Carballiño, no lugar do Lago e cronoloxicamente no século IX, máis concretamente no ano 840, cando os fillos da nobre Suevia vivían felices sen grandes riquezas. Con moitos momentos de descricións líricas da paisaxe, cóntase a aparición da Virxe que, enviada por Deus a unha pobre

muller que non foi axudada polos habitantes do lugar, anúncialle que os castigarán pola súa falta de caridade, asulagando a vila.

A entusiasta acollida do público e da prensa foron motivos suficientes para a convocatoria, no ano seguinte, deste Certame literario ou segundos Xogos Florais que, co mesmo lema de *Patria, Fides, Amor*, convocaba o citado semanario. As modalidades das composicións incrementáronse no Certame de 1877, desde as oito do Certame de 1866, ata as quince, cos seus correspondentes premios. A lingua galega era unha vez máis a preferida, sendo obrigatoria para o premio Flor natural ou Premio de honor que se adxudicaría ao autor da máis inspirada composición poética, con liberdade de asunto; a modalidade IV, que tiña como premio un exemplar das obras completas do duque de Rivas, sería para a mellor novela de costumes, escrita en galego; a modalidade VI, fábula ascética, era tamén para unha obra escrita en galego; a modalidade VIII, premio “Clavel de prata”, para o autor da mellor lenda, escrita en galego; a modalidade XII, “Margarita de prata”, para a mellor composición que censurase a moda, sen omitir o polisón, escrita en galego; as modalidades XIV e XV, “Lira de prata” para a mellor composición que describise unha romería galega e “Rosa de prata” para a mellor composición poética dedicada a Betanzos, podían ser escritas en galego ou en castelán. Só no caso das modalidades de Memorias que fan relación á historia de Betanzos, non se determina a lingua. Nos demais casos, a lingua preferida é claramente a lingua galega, non estando excluída tampouco das Memorias. Obsérvase ademais, nas modalidades de premios, a preferencia pola literatura popular, que tería que manifestarse nos usos, tradicións e costumes do pobo galego. A entrega de premios, que estaba anunciada para o día 17 de agosto, coa finalidade de contribuír ao esplendor das festas patronais, tivo que aprazarse para o día 25 de setembro, celebrándose o acto no Teatro Capitol ás catro da tarde. O Xurado estaba formado por Segundo Moreno Barcia como Presidente; Manuel Marcos Santos, secretario; Darío García; José María Montes e Manuel Martínez que, por non poder asistir ao acto, foron substituídos polo poeta brigantino Fernando García Acuña e por Hipólito Codesido. O Premio de honor ou Flor natural, foi para a composición titulada “Os horfos da emigración”⁸ de Eladio Rodríguez González, lida no acto polo autor que foi intensamente aplaudido. Quedaron desertos os temas das Memorias, a fábula ascética en galego e a relación histórica sobre os costumes e progreso da República Arxentina. O accésit ao Premio de honor foi para Francisco María de la Iglesia, pola composición titulada “O Ciclón”; o premio ao tema IV, novela de costumes galegas, obtívoo Manuel Amor Meilán por *Os fillos da praya*⁹, recibindo un accésit Heraclio Pérez Placer pola titulada *Predicción*¹⁰; a “Pluma de prata” do tema V, memoria histórica das fundacións en favor das clases pobres que existiron na cidade de Betanzos, conseguiua Andrés Martínez Salazar; o “Clavel de prata” do tema VIII, lenda galega, foi para Eladio Rodríguez

González por “O puzo do Barco”¹¹, recibindo un primeiro accésit Manuel Amor Meilán pola composición titulada “O alalaa” e un segundo o poeta de Betanzos Manuel J. Lema pola titulada “A yalma de Elena”; o premio ao tema XI, memoria das mulleres célebres de Galicia, foi para Manuel Casás Fernández, conseguindo un accésit Manuel Amor Meilán; o premio ao tema XII, composición censurando a moda, levouno Enrique Labarta Pose pola composición “Os caprichos da moda”, logrando un primeiro accésit Eladio Rodríguez González pola composición “Arrenégote moda”¹² e un segundo Genaro Mariñas González pola titulada “A Moda”; o premio “Lira de prata” do tema XIV, descrición dunha romería galega, foi para Eladio Rodríguez González a composición “As festas da miña terra”¹³, conseguindo un primeiro accésit Manuel Amor Meilán pola composición en castelán “Una romería en Galicia” e un segundo pola composición que, co mesmo título, presentaba Enrique Labarta Pose. Manuel Amor Meilán aínda recibiu un primeiro accésit ao premio “Rosa de prata” do tema XV, por unha poesía dedicada a Betanzos. Nomes importantes no panorama cultural galego como Francisco María de la Iglesia, Heraclio Pérez Placer, Andrés Martínez Salazar, Manuel Amor Meilán, e Enrique Labarta Pose participan neste Certame, conseguindo tres deles varios premios: Labarta Pose, dous; Manuel Amor Meilán, catro e Eladio Rodríguez González, catro.

“Os horfos da emigración”, presentada co lema “Tende, por Dios, compasión/dos horfos da emigración”, é unha composición estruturada en sete partes, en versos de arte maior, de 11 sílabas, rimando os pares. Na primeira parte, “A paz do lar”, de carácter narrativo-descriptivo, un eu narrador sitúa espacial e temporalmente os feitos e presenta os personaxes: nunha aldea e nunha noite de xaneiro, o tío Antón coa súa familia, cargados de trabucos e foros, viven nunha situación penosa de miseria e de fame que contrasta cos cantos do pobo nunha fiada. O tío Antón diríxese á súa muller directamente expoñendo as delicias do lar propio e as desgracias que teñen que aturar os emigrantes lonxe da terra, en versos de oito sílabas estruturados en cuadras co esquema abbc. A emigración é contemplada negativamente, contrastando a situación do personaxe pobre que non emigrou pero que ten un lar propio onde rezar a familia unida, coa situación provocada pola morte dos que marcharon deixando os orfos da emigración que se ven obrigados a pedir esmola. “A vida dos probes” é o título da segunda parte na que a voz narradora, combinando versos de dez sílabas con versos de seis, nun cadro costumista, fai eloxios da terra e da paisaxe de Galicia, coas súas xentes alegres e traballadoras pero tamén sufridoras, cos pés descalzos soportando os rigores do frío, traballando para os señores; entre costumista e social é esta parte, conmovendo a tristeza das xentes, plasmada nos versos “Y os labregos salindo das portas/coa tristeza cravada na ialma/ van indo con calma/labraren as hortas/que deles non son”. A descrición costumista deixa paso á exposición real e crítica da dura vida dos labregos que só teñen

soños e miras de comer. O que desfai a enerxía da crítica aos amos é a esperanza que o autor ten na outra vida, transmitindo aos labregos a forza suprema da fe que os anima. A terceira parte, titulada “Proyeutos”, en versos de oito sílabas, rimando os pares, presenta un diálogo entre o tío Antón e a súa muller, introducido pola voz narradora, onde se lamentan polas cargas excesivas ás que os someten os amos e, aínda que a muller lle pide paciencia e sendo Antón coñecedor das desgracias dos emigrantes, decide emigrar; as reflexións da muller están a favor da tranquilidade miserable da terra e do propio fogar antes que partir. Na parte IV, co título de “A marcha”, aparece a voz narradora e, en versos de oito sílabas nos que riman os pares, contrapón a tranquilidade do lar onde, acabado o duro traballo, se reunen as familias labregas, coa intranquilidade de Antón quen, dirixíndose á cidade da Coruña onde embarcará para as Américas, como no conto da leiteira, imaxina a futura riqueza pero tamén ten agoreiros presaxios que lle provocan a visión da propia morte deixando os seus fillos tristes e sós; faise tamén unha contraposición entre a vida da xente de rango que asiste ás oito da tarde ao teatro na cidade e a vida dos labregos que se recollen nas súas humildes casas. A V parte, “Sonrisas e Vágoas” consta dun diálogo entre un dos fillos e a nai, en cuabras de versos octosílabos, no que adiantan os dous posibles desenlaces: un futuro con pai ou sen el; seguidamente a intervención da voz narradora, en versos de once e cinco sílabas, avanza xa un futuro triste sen pai, que confronta cun pasado seguro aínda que cheo de miseria con el; avanza no tempo dando conta da decadencia da muller coa perda da saúde, pedindo esmola e, finalmente recibindo a noticia da morte de Antón. “Resultados” é a parte VI na que, en cuabras de oito sílabas rimando os versos segundo e terceiro, a voz narradora transmite a situación final da muller que, antes de morrer, reflexiona sobre a situación triste que provoca a emigración resaltando sobre todo a situación dos orfos e reafirmando na idea de aturar a miseria na terra antes que emigrar; tanto a muller como a voz narradora manifestan a confianza no premio que os pobres labregos terán na outra vida e por iso xustifican a resignación e condean a emigración como unha posibilidade que pode servir para escapar da miseria. A parte VII, “Consecuencias”, en cuabras de versos de 11 sílabas rimando o primeiro co terceiro e o segundo co cuarto, describe a situación do rapaz orfo que, só no mundo por ter morto tamén o irmán, lamenta a súa situación provocada pola emigración e considera a mellor sorte que tería se o pai non emigrase, resignándose finalmente ao pensar no premio que terá na outra vida, coincidindo unha vez máis, coa voz narradora. No final desta parte intervén un “eu” que se presenta como escritor e que, dirixíndose aos lectores, solicita deles un trato bo para os orfos da emigración e critica o feito de emigrar deixando muller e fillos sós. A composición desde o principio ata o final manifesta unha finalidade didáctica, o autor está en contra da emigración e, para demostrar a súa tese, fai saír a Antón, coñecedor desde o principio das desgracias que causa; está tamén en contra dos abusos e da vida miserable que soportan os labregos pero, aínda que critica aos señores amos das terras, non chama

á rebelión, senón que propón a resignación e a esperanza, despois de carecer nesta de todo, do premio na outra vida.

O premio á mellor lenda referente a Galicia foi para a composición titulada “O Puzo do Barco”, presentada co lema “Que non hai tradición aquí en Galicia/de máis veneración pra os aldeanos”. Nesta composición en versos hendecasilabos e octosilabos formando oitavas e romances, o eu lírico preséntase como poeta e “pelengrín esfarrapado” que conta as belas tradicións da terra galega, sempre referidas ao pasado, o único tempo glorioso para Galicia, porque o tempo presente non é un tempo de progreso, liberdade, fraternidade e xustiza como predicaban os que proclaman o final do século XIX como un tempo de luz; declárase incompetente para vaticinar o que será o futuro e laméntase pola patria escravizada polo caciquismo. O poeta, criticando a situación do tempo presente e a falsa existencia do progreso do século, encamiña a súa fantasía a cantar as excelencias da literatura popular, transmitida de boca en boca, ao pé da lareira, nas reunións familiares nocturnas, cando en Galicia non se coñecía a fatídica emigración que acabou con este, idealizado polo poeta, “paraíso de ventura”. Unha vez máis, Eladio Rodríguez González manifesta a súa opinión totalmente negativa da emigración e idealiza un mundo de miseria no que pode máis o amor á terra e á familia que a situación penosa que se padece. A lenda que o eu narrador afirma que lle contou un vello sinxelamente e que pode compararse cos *Idilios* de Teócrito, sitúase no Entrimo, nun lugar onde o río Limia se chama O Puzo do Barco precisamente pola lenda que conta que San Felis, chegando de Portugal, perseguido polos infieis que o martirizaran, trata de alcanzar a outra beira onde está o barco, atravesando milagrosamente as augas montado a cabalo. A composición, feita desde unha óptica realista-costumista, ten características culturalistas na alusión a autores clásicos como Teócrito e na descrición da mañá chea de sons naturais, aos que compara cos de Wagner, Listz e Beethoven; está presente tamén a profunda fe do poeta na esperanza na vida futura que provoca a resignación nesta; o amor por Portugal, país considerado irmán de Galicia, maniféstase na exposición da idea dunha Unión Ibérica.

“As festas da miña terra”, premio ao tema XIV, é un poema enteiramente costumista, no que se fai a descrición dunha romaría galega, en versos de oito sílabas, rimando os pares. De carácter alegre, esta composición non deixa de presentar a profunda fe e amor do autor pola relixión, manifestada na descrición da procesión e culto de San Roque, santo milagreiro, a quen pide que cure a Galicia da lepra da que está cuberta. Hai unha contraposición entre o campo e a vila, criticando aos vilegos por avergonzarse de ser galegos.

“¡Arrenégote moda!”, premio ao tema XII, é unha composición satírica estruturada en tres partes, en quintillas de versos de oito sílabas. Critica aquí os excesos da tirana moda, señora que casou con “don Mal gusto”, enxendrando un antiestético fillo chamado “don Polisón”. Hai un certo didactismo na afirmación de que a moda non fai ás

persoas. Como na composición “O Puzo do Barco”, o eu laméntase polo falso progreso que algúns predicán.

Estas cinco composicións manifestan rasgos importantes que cualificarán unha boa parte da obra poética do autor. Non se caracterizan por unha renovación total da sensibilidade, propia da poesía simbolista e modernista, senón que seguen a tradición da poesía realista-costumista, tres delas, cunha actitude de compromiso que non chega a convertilas en poesía social pola crenza relixiosa do premio na outra vida e o importante papel que, para o poeta crente, a resignación ten nesta. Entres as musas de Curros ou Cabanillas, autores dos que manifesta influencias da poesía costumista e narrativa cos mesmos rasgos estilísticos, e a musa de Lamas Carvajal, o poeta escolleu esta última e así, aínda que asoma o dramatismo do mundo rural galego, está atenuado pola visión, moitas veces idílica, da vida do campo, dos sentimentos do pobo e da saudade da terra. Dúas destas composicións encádranse dentro da poesía tradicional popular de base oral, cun tratamento narrativo que alterna cos diálogos e onde a acción se retarda con extensas descrições líricas, poesía considerada polo autor como un factor positivo na unión familiar e que, na lareira polas noites, actuaba como elemento de evasión da realidade de miseria que padecían as xentes labregas; nestas composicións, a voz narradora fala das fontes orais das que partiu: nun caso a propia nai, e noutro un vello narrador a quen compara co mesmo Teócrito. Na titulada “O puzo do barco”, o elemento narrativo permanece moi reducido polas continuas reflexións didácticas que a voz narradora fai, tendo un desenvolvemento narrativo maior a composición “O puzo do lago”, composición esta semellante á de Curros “A Virxe do Cristal” partindo, como o poeta de Celanova, dunha lenda local coa aparición da Virxe, composta tamén para presentar a un certame literario. Don Eladio coincide con Curros, aínda que este autor pide permiso aos lectores¹⁴, en cantar un pasado que morre pero non en cantar o progreso e a luz dun tempo presente ou futuro porque para el o tempo pasado, cando a gloriosa Suevia era libre, é o mellor; critica o tempo presente, o falso século do progreso que non acaba coa fame dos labregos nin cos caciques e que, ademais, esqueceu as vellas glorias galegas. Sendo consciente da situación de miseria na que viven as xentes do campo, recoñece que non pode ser un profeta adiviñador dun futuro mellor. O regreso ao pasado non implica a loita por un tempo presente mellor, o poeta non se preocupa demasiado por encontrar unha lección exemplar para a súa propia época nin tampouco di o que desexa que sexa o seu tempo; non afirma como válido o vivir social do campo pero tampouco fai unha reconstrución positiva; vive o drama dunha sociedade inxusta pero chama aos sufridores a vivilo á espera da futura consolación no outro mundo. Na poesía costumista e de tradicións de Curros hai un fondo de dura protesta que converte estas pezas en poesía social; a preocupación pola vida miserable dos labregos non chega a converter as composicións

de Eladio Rodríguez González en poesía social porque, aínda existindo suficiente forza e paixón nel, están atenuadas polas crenzas relixiosas, aparecendo continuamente a saudade da fe e do outro mundo onde os que foron maltratados neste, terán o seu premio; nin foces nin lume nin apelacións aos labregos para a loita, esta poesía está, neste sentido, lonxe tamén do compromiso social de Cabanillas. Aparecen criticados os amos das terras, os trabucos e os foros pero tamén son motivo de crítica os labregos pola falta de caridade e didacticamente fálese do castigo divino; a emigración maniféstase como unha saída que conduce á morte e que incrementa a miseria. Non hai unha proposta de cambio da estrutura social inxusta que padecen os labregos e a única saída é a resignación pola crenza nun mundo mellor despois da morte. Ningunha destas composicións é lírica pura á maneira dos poemas posteriores “Orballeiras” ou “Oración sen nome” pero, en case todas, hai descrições líricas que, en ocasións, afogan a liña narrativa. Prima o didactismo o amor á terra e o profundo sentimento relixioso nas catro composicións populares, non exentas de certas notas cultas, cunha métrica elaborada e artística na que, o poeta non se permite descoidos. Na composición satírica demostra ser un bo poeta que, cunha ironía moi actual, ataca á moda facendo un poema que pode considerarse totalmente vixente.

Os certames de Toulouse, nados para promover o cultivo da poesía provenzal, logo se viron forzados a admitir composicións escritas na lingua francesa. Os Xogos Florais da Coruña determinaban que, a excepción da poesía “A Galicia”, obrigatoriamente en galego, o idioma utilizado podía ser o galego ou o castelán; esta precisión, nuns tempos nos que o uso do galego era minoritario na creación literaria, non axudaba moito á normalización da lingua. Os certames de Betanzos, supoñen un avance enorme na potenciación do uso da lingua galega de tal maneira que faltou moi pouco para que a cidade brigantina lle gañase o posto á cidade de Tui, dos primeiros celebrados enteiraamente en galego. Se o primeiro Certame inaugurou os Xogos Florais na cidade de Betanzos, o segundo conseguiu convocar a un dos máis grandes promotores da cultura galega, Andrés Martínez Salazar, autor de varios traballos sobre a historia da cidade, editor de documentos antigos importantes para a consideración da dignidade da lingua galega e fundador da “Biblioteca gallega” que inaugura en 1885 coa publicación de *Los Precursores* de Murguía, chegando a editar máis de cincuenta volumes, entre os que se encontran algúns dos autores premiados no certame de Betanzos e *Folerpas*, o primeiro libro de Eladio Rodríguez González, onde se inclúen as composicións premiadas nos dous certames; os dous autores, no traballo lingüístico-cultural-literario, na Cova Céltica, na Academia ou fóra, coincidirán moitas veces e serán fieis amigos. A Andrés Martínez Salazar debemos tamén a publicación na súa revista *Galicia*, en 1888, da Memoria dos dous Certames e das obras premiadas, que son das primeiras publicacións de don Eladio. Nos dous

Certames, como membros do xurado ou como participantes, están varios dos que serían os futuros corenta membros fundadores da Real Academia Galega: Manuel Amor Meilán, Salvador Cabeza de León, Salvador Golpe e Eladio Rodríguez González. Os dous certames foron lugares de encontro de autores que se fixeron compañeiros no amor á causa literaria galega, voces que, a través da lectura dos textos reunidos, provocan un efecto global na percepción dunhas liñas poéticas que se entrelazan polifonicamente. Voces que se cruzaron e se tornaron cómplices na paixón polas palabras e polo mundo da poesía en galego.

NOTAS

1. Seguimos a Amancio Liñares e Antonio Puentes no artigo “O nacemento de Eladio Rodríguez”, publicado en *La Voz de Galicia*, o día 7 de febreiro do ano 2001, no que aclaran que a data de nacemento de don Eladio é o día 24 e non o día 27, data esta última da inscrición no *Libro de Bautizados*.
2. Na primeira edición deste segundo libro, anunciábase a próxima publicación dun terceiro libro de versos galegos que se titularía *Sementadores de Ideal*.
3. O semanario *Las Mariñas*, “Periódico de intereses generales” (1883-1898), dirixido por Hipólido Codesido e posteriormente por Juan Gómez Navaza, publicábase en Bergondo e caracterizábase polas loitas entre os diferentes sectores da burguesía local.
4. Salvador Golpe participara nos Xogos Florais que se celebraron na cidade de Santiago de Compostela o 28 de xullo de 1875.
5. Don Antonio de La Iglesia, secretario dos Xogos Florais da Coruña, do ano 1861, fora o encargado da organización do *Album de la Caridad* co “Mosaico dos vates galegos contemporáneos”.
6. *Folerpas*, Biblioteca Gallega, Ed. Andrés Martínez Salazar, A Coruña, 1894, p.203.
7. Don Salvador Cabeza de León formará parte, como secretario, dos Xogos Florais que a “Asociación Regionalista Gallega” organiza en Tuy no ano 1891, presididos por don Manuel Murguía, enteiramente en galego. Neste certame foi premiado tamén Eladio Rodríguez González e unha autora moi achegada a Betanzos como Filomena Dato Muruais.
8. *Folerpas*, ed. cit., pp. 21-57.
9. Novela que foi publicada na Tip. Vda de Castañeira de Betanzos, no ano 1887.
10. Novela publicada en *O tío Marcos da Portela*, 1887-1888.
11. *Folerpas*, ed. cit. pp.139-163.
12. *Folerpas*, ed. cit., pp.79-87.
13. *Folerpas*, ed. cit., pp.171-183.
14. *¡É o pasado que morre! A lira daime,/e si canto ese morto... perdonaime. Obras Completas de Curros Enríquez*, Librería de los suc. de Hernando, Madrid, 1908, V.I, p. 6.